

УДК 341.231.14

Анастасія Геннадіївна Батог,

*студентка 4 курсу кафедри міжнародного і європейського права
юридичного факультету Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна*

Альона Леонідівна Шевченко,

*викладач кафедри міжнародного і європейського права
юридичного факультету Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна*

Право на інтернет як фундаментальне право людини

1 липня 2016 року Генеральна Асамблея ООН ухвалила Резолюцію Ради з прав людини про заохочення, захист і реалізацію права людини в Інтернеті (A/HRC/RES/32/13), якою публічно засудила країни, які навмисно обмежують доступ своїх громадян до глобальної мережі Інтернет. В основу Резолюції покладені попередні заяви щодо цифрових прав, що відображають незмінну позицію Організації: «люди повинні бути однаково захищені як офлайн, так і онлайн» [1], зокрема ті, в яких особливий акцент зроблено на свободу слова. Нагадаємо, це право опосередковано згадано в таких міжнародних документах з прав людини, як Загальна декларація прав людини 1948 р. (ст. 19) [2] та Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (ст. 10) [3].

Слід зазначити, що фінальний варіант Резолюції натрапив на деякий опір з боку країн з авторитарним режимом, в числі яких Росія, Китай і Саудівська Аравія, а також низки демократичних держав на кшталт ПАР та Індії. Згадані країни зажадали виключити з Резолюції уривок, де йдеться про «беззастережне засудження будь-яких заходів щодо умисного обмеження або блокування доступу до розміщеної в мережі інформації» [1].

Хоча подібні резолюції носять виключно рекомендаційний характер і не мають обов'язкової юридичної сили, вони мають надзвичайно важливий політичний вплив і часто є ефективним засобом тиску на уряди держав-членів ООН.

Дане рішення ООН є особливо актуальним в світлі ситуації, за умов якої почастишали випадки, коли різні держави обмежують доступ до Інтернету для своїх громадян. Тільки впродовж липня 2016 року подібних випадків було кілька: блокування соціальних мереж в Туреччині після теракту в аеропорту Стамбула, відключення мобільного інтернету в Бахреїні та Індії через місцеві протести, а також блокування соціальних мереж в Алжирі на час шкільних іспитів. За даними некомерційної організації Access Now, що відстоює цифрові права користувачів, у 2015 році було як мінімум 15 випадків блокування доступу до Інтернету по всьому світу, тоді як в 2016 році було зафіксовано вже 20 подібних порушень.

Відзначимо, що Резолюція A/HRC/RES/32/13 не є першим документом подібного змісту. Подібні резолюції були прийняті Комісією з прав людини і Радою з прав людини про право на свободу думки і її вільне вираження, зокрема, резолюція Ради 20/8 від 5 липня 2012 р. і 26/13 від 26 червня 2014 р. про заохочення, захист і реалізацію прав людини в інтернеті, а також резолюція 12/16 від 2 жовтня 2009 р. про свободу думки і її вільне вираження, 28/16 від 24 березня 2015 р. про право на недоторканість приватного життя в епоху цифрових технологій; 31/7 від 23 березня 2016 р. про права дитини: використання інформаційно-комунікаційних технологій і сексуальна експлуатація дітей; а також резолюції ГА ООН, зокрема, 68/167 від 18 грудня 2013 р. і 69/166 від 18 грудня 2014 р. про право на недоторканість приватного життя в епоху цифрових технологій, 70/184 від 22 грудня 2015 р. про використання інформаційно-комунікаційних технологій з метою розвитку і 70/125 [1], тощо.

Слід сказати, що критики концепції, запропонованої ООН, ставлять логічне запитання: а чи дійсно право на Інтернет – це фундаментальне право? Попри всі намагання міжнародної спільноти створити однаковий для всіх правопорядок, важко не погодитися з тим, що у світі наразі все ще зберігається певна соціальна нерівність між громадянами різних держав і в кожному конкретному суспільстві в цілому. Існує погляд, що право на Інтернет у середовищі, яке склалося, – це все ще привілей окремих груп населення, а не фундаментальне право кожного.

Проте, з юридичної точки зору вживання в Резолюції саме таких термінів є об'єктивно вмотивованим, адже в загальному вигляді основу правового статусу особи становлять не тільки права і обов'язки, а ще й гарантії їх дотримання і реалізації, а тому можемо сказати, що

проголошуючи право на Інтернет фундаментальним правом людини, ООН пропонує державам-учасникам не просто визнати дане положення у своїх національних правопорядках, а й очевидно закріпити у законодавстві гарантії його реалізації. Тобто, ми бачимо, що дотримання права на Інтернет є скоріше новим міжнародним стандартом у галузі прав людини, імплементація якого має на меті розширити коло носіїв цього права до «кожного».

Таким чином, можемо зробити висновок, що визнання на міжнародному універсальному рівні права на Інтернет, як фундаментального права людини, є загалом позитивним шляхом не тільки у сфері забезпечення свободи вираження думки, права на інформацію та інших прав людини, а й у подоланні проблем загальносвітового масштабу, як-то майнова нерівність, безробіття, неможливість доступу до освіти тощо.

Список бібліографічних посилань

1. The promotion, protection and enjoyment of human rights on the Internet : Resolution adopted by the Human Rights Council on 1 July 2016 32/13. URL: <https://undocs.org/en/A/HRC/RES/32/13> (дата звернення: 30.10.2019).
2. Загальна декларація прав людини : прийн. і проголош. резолюцією 217 А (III) Ген. Асамблеї ООН від 10.12.1948 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 30.10.2019).
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : від 04.11.1950 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 30.10.2019).

Одержано 01.11.2019